

Szekeres László

VILLANÁSOK AZ ELMÚLT ÉVEK MEGEMLÉKEZÉSEIBŐL

Hosszú évtizedeken át csak suttogva mertek az emberek beszélni a Zentai úti temető mögött fekvő nagy agyaggödörről és az 1944 őszén ott történekről. Félelemmel egyes kíváncsisággal tárgyalták meg azt az esetet, amikor néhány középiskolás diák egy alkalommal, halottak napján, “meggondolatlanul” kiment a kivégzések színhelyére és elsőként elhelyezte a kegyelet virágait. Persze, nem minden következmény nélkül.

Hosszú évtizedek után, 1989 őszén kezdett óvatosan feloldódni a korábban gúzsba kötött politikai gondolkodás, és úgy látszott, hogy elérkezik végra az enyhülés. Egyes alternatív csoportok politikai tényezőkké váltak, és a vajdasági magyarság is elkezdett szerveződni. A szárnybontogatás óvatosan indult, de lassan olyan területeket hódított meg, amelyek korábban érinthetetlenek voltak. Ilyen volt az 1944 őszén kivégzettek témája is. A jég 1990 őszén tört meg.

1990. november 1. Péntek

Dr. Uzon Miklóssal megbeszéltük, hogy néhányan elmegyünk az egykori Macskovics-féle téglagyár agyaggödrébe és megemlékezünk a 44-ben ott kivégzettek-ről. Akkor én voltam a VMDK szabadkai körzeti elnöke és mint ilyenre rám hárult a feladat, hogy rövid beszédet mondjak. Összállítottam mondanivalómat és azt zuhogó esőben olvastam fel mintegy 15 összetelfonált ember előtt.

Az elázott papírt megszáritottam és megőriztem.

“Tisztelt egybegyűltek!

Nagyon szomorú hely ez! Ma mindenszentek napját ünnepli a hívő világ, holnap halottak napja lesz, amikor elhunyt rokonainkra, ismerőseinkre, felebarátainkra emlékezünk majd és megadjuk a nekik járó tiszteletet.

Az idén ez a megemlékezés lényegesen különbözik a korábbiaktól. Elérkezett végre az az idő, amikor más halottainkkal együtt – íme – nyilvánosan beszélhetünk azokról is, akikre évtizedeken keresztül csak titokban lehetett gondolni, akik egy rettenetes és értelmetlen háború befejező szakaszában lelték nem várt halálukat.

Megnyugtató érzés, hogy most, 46 év elteltével, felidézhetjük emléküket. Hinnünk kell, hogy ez annaka a jele, hogy ha dőcögve is, de egy demokratikus alapokon nyugvó jogállam felé, egy toleráns, racionális társadalom felé haladunk.

Nem tudok ezekben a percekben szabadulni Csorba Béla barátom idevágó gondolataitól, amelyeket az alábbiakban – engedelmiükkel továbbadok: Nem vagyunk mi jobbak, de rosszabbak sem másoknál. Amíg közös múltunkról nem kezdődik a tiszta, egyenes beszéd és párbeszéd, addig a szégyenbélyeg a homlokunkon marad. Pedig az Emberi Jogok Nyilatkozata nem ismer bűnös népeket. Mi sem a népeket hibáztatjuk,

akiknek a nyelvén a tettesek kivégzési parancsokat osztogattak. A bosszú és ellenbosszú láncszemei egymásba kapcsolódva évszázadokra rabokká tehetnek egymás mellett élő népeket. A bosszú hosszú rozsdás láncát egyetlen erő – A MEGBOCSÁTÁS EREJE – szakíthatja csak el...

Nem élhetünk úgy, hogy elhittetjük magunkkal: elődeink történelméhez nincsen semmi közünk. Aki a jót és dicsőt vállalja nemzete történetéből, annak szembe kell néznie a népe nevében elkövetett rosszal és galáddal is. Miközbenj fáj és éget 1944 ősze, a keserűség könnyei ne homályosítsák el szemünket: 1942 telét sem felejthetjük el, miként nem felejthetjük el Dachaut, Mauthausent, Auschwitzot és Jasenovacot sem.

Nem, nem azért, hogy kései generációk büntudatot, érezzenek régmúlt gaztettekért. A jövő nem büntudatot hanem felelősségtudatot kíván tőlünk!

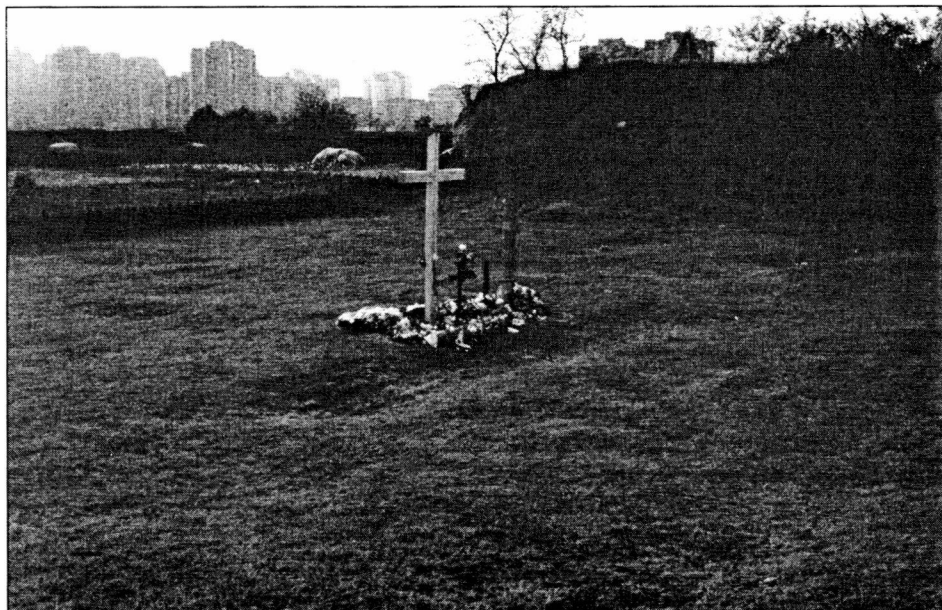
Béke övezze halottaink sírjait, béke és megértés uralkodjon közöttünk!”

Bensőséges, kicsit torokszorító megemlékezés volt. Senki sem vett rólunk tudomást.

1991. november 2. Szombat.

Szép, napos időben gyűlt össze a csaknem 40 személyből álló csoport azon a helyen, ahol a délelőtti folyamán Kudlik Gábor és még valakik egy fejfát és egy kisméretű kopjafát allított fel. Megtisztelt bennünket Dobai István katolikus pap is, aki megállította a sírjeleket és a környező területet.

Ketten, dr. Uzon Miklós és Siflis Zoltán felolvasták beszédüket.

1991. november 2.

1992. november 2. Hétfő.

A Magyar Szóban kis hír jelezte, hogy a VMDK megemlékezik a 44-es áldozatokról. Sokan értesültek erről mind a Nyitott ajtó elnevezésű rendezvényen, mind személyes kapcsolatok révén is.

A meghirdetett időpontban, azaz három órakor még csak mintegy negyvenen álltunk a kereszt és a kopjafa mellett, nem sokkal azután azonban sűrű csoportokban érkeztek a gyászolók. Voltak, akik kezdetben csak a temető bokrai mögül kémleltek, és csak akkor merészkedtek közénk, amikor látták, hogy békésen gyülekezik a nép. Végül már mintegy 150-180 személy várta türelmesen a felszólalókat.

Először gyűlt össze a szabad ég alatt ekkora tömeg egy VMDK-rendezvényen.

Fájdalom ült az egybegyűlt hozzátartozók, főleg a nők arcán, de szemmel látható volt, hogy az itt fekvő áldozatok iránti gyászukat nem is akarják elpalástolni.

Dudás Károly szólt elsőnek, utána pedig Silák Mária mondta el kegyeletteljes, optimista kicsengésű beszédét.

A megemlékezésnek visszhangja kelt a médiában, de nem volt elmarasztaló.

1992. november 2.

1993. november 2. Kedd

Ebben az évben igazán kellemes, meleg időben került sor a már szokásosra vált megemlékezésre. Kudlik Gábor ezúttal egy keményfából készített hatalmas keresztet és kopjafát helyezett el munkatársaival a térség központjában. Ennek megfelelően már csakugyan valóságos tömeg gyűlt össze; mértéktartó becslések szerint is legalább 450-en lehettek a téren és a partok mentén. Két vers (József Attila és Radnóti Miklós költeménye), majd két beszéd hangzott el Dudás Károly (VMDK) és Bela Tonkovič (VHDSZ) részéről. Számos horvát anyanyelvű polgártársunk is megjelent a kommemoráción. A rendezvény színvonalához, hangulatához jelentős mértékben hozzájárult az ájtatos énekek előadása is. Két katolikus pap és egy református lelkész is jelen volt. Megjelentek rangos vendégek is, akik a belgrádi Magyar Nagykövetség részéről, illetve a Határon Túli Magyarok Hivatala részéről helyezték el koszorúikat a kereszt tövében.

A sajtó és az elektronikus média is foglalkozott az eseménnyel; egyesek némi "kiigazítással" éltek. Az Újvidéki Rádió híre szerint a helyszínen alig voltak kétszázan.

1993. november 2.